

ȘCOALA ÎN SPAȚIUL RURAL MUSCELEAN

CAMELIA CĂLIN¹

SCHOOL IN MUSCELIAN COUTRYSIDE

ABSTRACT

This paper captures the social, political and economic aspects related to the emergence of rural education in the northern area of the current Argeș County as an integral part of the modernization process of Wallachia.

Keywords: school, rural development, modernization.

Începuturile învățământului la sat le găsim în *Circulara* Departamentului Trebilor din Lăuntru (viitorul Minister de Interne), din 14 ianuarie 1838, unde se porunca ocârmuirii județelor din Țara Românească să înființeze școli satești.

Dificultățile apărute, de la găsirea unui local, la strângerea de fonduri sau pregătirea învățătorilor și convingerea țăranilor să-și trimită copiii la școală, sunt narate și în *Analele Vorniciei*, păstrate în aceleași arhive. Anumite aspecte legate de planurile și terenurile ocupate de școli le găsim și în *Colecțiile de planuri și Hărți* din Arhivele Județene Argeș. Eforturile de constituire a școlilor satești au fost așezate în pagină, cu descrieri amănunțite, de învățători, în perioada 1942-1946, în micromonografiile ale comunelor, păstrate în *Arhivele Statului București*, Fondul *Ministerului Culturii Naționale și Cultelor*.

Școlile satești au funcționat până la 1848, când au fost închise temporar² din pricina revoluției, printre altele și datorită faptului că unii profesori s-au implicat în mișcarea revoluționară.

Au fost redeschise în anul 1857, după unele încercări prin 1851, 1853, 1855, dar construcțiile erau într-o stare avansată de degradare, necesitând reparații capitale sau alte localuri special construite. În general, primele școli aveau o singură încăpere de cca. 7/5 m, construită din vârghei, cu contribuția

---

¹ Muzeograf, Muzeul Viticulturii și Pomiculturii – Golești;
e-mail: cameliacalin13@yahoo.com.

² Prin *Ofisul Căimăcămiei* nr. 903/9 noiembrie 1848, cârmuitorii de județe primesc poruncă să închidă școlile, nu atât din lipsă de localuri, cum s-ar pretinde, cât din cauză că învățătorii fraternizau cu ideile revoluției.

sătenilor și se aflau pe moșia megieșească. Într-un mare număr de cazuri, satele nu puteau susține financiar ridicarea unui local destinat școlii, caz în care erau folosite spațiile puse la dispoziție de către unii săteni.

Reglementarea regimului așezărilor rurale, printr-o legislație unitară, pornind de la înființarea comunelor ca instituții administrative pe o anumită unitate teritorială, impunea asigurarea, și din punct de vedere cultural, a unor dotări corespunzătoare. În contextul acestei situații s-a pus problema cum ar trebui să fie construite clădirile prin sate, proiectându-se planuri-tip pentru construcțiile comunale. În anul 1853, Eforia Școalelor a intervenit pe lângă Departamentul Trebilor din Lăuntru pentru a întocmi un plan model de școli primare. Tipul de plan de acest fel care s-a transmis în toate județele cuprindea, într-o construcție dezvoltată pe un nivel, un culoar axial, având de o parte și alta sala de clasă, respectiv casa sfatului cu arhiva de acte. Termenul de finalizare a localului era 1 septembrie 1859³. Problema caselor de sfat cuplate cu școala mai fusese discutată și pusă în aplicare, dar, în majoritatea cazurilor învățătorii împiedicau desfășurarea adunărilor obștești, de aceea ideea va fi abandonată.

În anul 1862, Direcțiunea instrucțiunii publice și Eforia Școalelor hotărâsc să realizeze un nou tip de local pentru "timpurile de față" ca model pentru construirea școlilor comunale. Acest tip de construcție era prevăzut cu clopotniță pe stâlpi pentru sunarea orelor și se menținea metoda lancasteriană. După reformele inițiate de Mihail Kogălniceanu, fiecare comună era obligată să aibă cel puțin o școală mixtă (băieți și fete), conform dispozițiilor de instrucție publică. Construcția unui asemenea local se ridica la suma de 2.361,3 lei⁴.

În anii '70, după aproximativ trei decenii de la deschiderea primelor școli, observăm că numărul elevilor înscriși se dublase, chiar triplase în localitățile unde autoritățile și-au dat interesul de a construi localuri noi pentru școli (Davidești, Voroveni, Coțești, Boteni, Domnești).

Prin reorganizarea școlilor existente și prin înființarea altora, numărul lor a crescut nebănuit de mult, existând un real interes pentru învățătura copiilor. În județul Muscel, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, aproape fiecare comună avea școala sa, cu învățător stabil (titular) și cu dotări satisfăcătoare pentru desfășurarea procesului de învățământ. Monografiile elaborate de învățătorii din Muscel, după anul 1939, ne arată că mai mult de jumătate din copii frecventau școala, dar foarte puțini reușeau să o termine. Cadrele didactice

---

³ V.A. Urechia, *Cele mai importante documente școlare din Țara Românească și Moldova*, ediție critică de Gheorghe Pârnuță și Ștefan Trâmbaciu, București, Editura Ars Docendi, 2003, p. 31.

⁴ Arh. Andrei Pănoiu, *Arhitectura românească veche. Arhitectura și sistematizarea așezărilor din Argeș și Muscel. Sec. XVIII-XIX*, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Argeș, s. l., 2004, p. 103.

resimțeau ca insuficientă pregătirea școlară oficială și accentuau necesitatea unei educații extrașcolare extinse atât în rândul adolescenților, cât și al adulților.

Implicarea școlii în viața socială

Pe lângă activitatea didactică, profesorii prestau și activități cu caracter social și economic, implicându-se în educația alimentară, culinară, sanitară, de creștere a copiilor etc.

Împreună cu medicul comunei (acolo unde exista), preotul și primarul, dascălii țineau astfel de cursuri în școală, primărie sau căminul cultural. Pentru completarea celor indicate, se simțea absolută nevoie de cursuri practice culinare, unde atât fetele, cât și gospodinele, să vină spre a-și îmbogăți cunoștințele trebuitoare oricărui cămin: ”S-au făcut încercări de acestea în anul 1937, și cu toată durata scurtă de 15 zile, a dat rezultate mulțumitoare (...). În cadrul cursurilor țărănești ținute de Căminul cultural local, o maestră în această artă selectă a dat câteva lecții fetelor și femeilor. Alimentația în materie brută s-a găsit la noi îndeajuns, însă ne lipsește pregătirea pentru conservarea și industrializarea ei. Aici are marele rol școala, educația, învățătoarea pentru a crea copii bine hrăniți ca să fie apoi complet sănătoși”⁵.

Despre alimentația sătenilor, modalitățile de preparare a hranei, cât și lipsa varietății ei, învățătoarea nota: ”Pâine se consumă puțină, mai mult dimineața sau atunci când n-au mălai. Aici, voi arăta cu părere de rău, că deși prin măsurile luate în ultima vreme, fiecare cetățean e obligat să semene grâu..., totuși sătencele nu știu să facă pâine în casă. Morile din comună macină foarte rău grâul, făcându-l un soi de huruială din care nu poate ieși o pâine bună, apoi gospodinele nu știu să o pregătească. Fac o azimă îndesată pe care o coc pe plită, adică mai mult o ard pe o parte și alta, miezul rămânând tot o cocă necoaptă. Cu multă satisfacție am primit chiar în momentul când scriu aici, programul de E.E. Fete [probabil Educație Elementară pentru Fete-n.n.], pe luna februarie 1944, în care se dă la partea practică subiectul: Facerea pâinii, simplă și amestecată cu cartofi și mălai. Sper că de acum și această nepricepere a lor va fi înlăturată. De asemenea tot la aceste cursuri se vor îmbogăți și cunoștințele lor culinare (...)”⁶.

---

⁵ Arhivele Naționale ale României (ANR), Fond *Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor*, dosar nr. 2.215/1945, *Monografia comunei Conțești, jud. Mușcel*, autor inv. Maria Pr. Tomescu, 1945, f. 38.

⁶ *Ibidem*, dosar nr. 769/1944, *Monografia comunei Racovița-Mușcel*, autor inv. Iulia Zamfirescu, 1944, f. 68.

Igiena și asistența publică

În toate materialele studiate, învățătorii atrag atenția asupra alimentației copiilor, în special la vârste fragede, îngrijorați fiind de numărul mare de decese. Concludente sunt, pe această temă, și însemnările învățătoarei Iulia Zamfirescu: ”Dacă în alimentația adulților se constată progrese îmbucurătoare, apoi în alimentația copiilor mici (sugari) au rămas tot așa ca acum 20-30 de ani. Copilului mic, până la 3-4 luni i se dă numai laptele mamei și ceai de tei, mușețel, ismă, iar după aceea nu se trece la o alimentație mixtă rațională, ci dintr’odată i se dă din mâncarea adulților: ciorbă cu zeamă de varză etc., iar dacă mâncarea este mai consistentă se mestecă în gură, fie de mama copilului, tatăl sau frații mai marișori și apoi i se dă mititelului în gură. Rămâi uimit de felul cum începe alimentația mixtă a copilului. Nu vor să înțeleagă primejdia acestei alimentații. Au mâncat și ei și au ajuns mai voinici decât copiii de azi – acesta e argumentul decisiv. Mâncarea specială, potrivită vârstei – afară de griș cu lapte – nu se face nici înainte, nici după înțârcare. Copilul se înțarcă în jurul unui an împlinit... Sunt dese cazurile de boli stomacale și tot felul de infecții – cu forma cea mai gravă, gastro-enterită, care de multe ori este mortală, sau chiar de scapă de moarte, lasă urme toată viața; organisme debilitate, de care apoi ușor se pot prinde alte boli”⁷.

În finalul capitoului învățătoarea își arată mâhnirea față de puținele cunoștințe culinare ale femeilor și de faptul că sătenii își vând majoritatea produselor la târguri ”pentru alte gospodine (...), în loc să-și umple cămarile”⁸. Realiza un apel către țărani prin care îi îndemna să-și păstreze o parte din produse și să le conserve, pentru a îmbunătăți și diversifica alimentația pe timpul iernii.

Pentru construirea latrinelor și mai ales pentru folosirea acestora, învățătorii, împreună cu medicii, organizau vizite periodice în gospodării pentru a-i convinge pe țărani de utilitatea lor.

Tot învățătorilor și medicilor (acolo unde existau), le datorăm întocmirea unor statistici ale evidenței populației și condițiilor sociale ale țăranilor. Statisticile sunt elocvente pentru stabilirea unor concluzii despre condițiile sociale și speranța de viață a sătenilor. Cei mai mulți copii mureau până la vârsta de un an, din pricina alimentației necorespunzătoare, după care situația se ameliorează până la vârsta de 10 ani; între 10 și 30 de ani numărul deceselor este din nou în creștere; după care se observă o rată mai mică, până la 60 de ani. Cele mai multe decese erau cauzate de probleme pulmonare, stomacale și intestinale.

---

⁷ *Ibidem*, f. 77.

⁸ *Ibidem*, f. 89.

Studiu de caz. Monografia Școlii din Dârmănești, autor: înv. Ion V. Ion, 1942⁹.

Are următoarea structură:

- Cuvânt înainte;
- Istoricul;
- Învățământul din primii ani;
- Evoluția școlii;
- Evenimente;
- Situația numerică a populației;
- Schița școlii primare.

În comuna Dârmănești, a existat în fața bisericii, lângă moșia boierilor Crasan, o casă joasă cu două camere, a lui Funingine, unde, în perioada 1862-1866, a funcționat primăria comunei și sporadic școala, sub penelul învățătorului Ion Apostolescu. Ocupa o cameră din cele două și se studia în două sau trei clase primare, în funcție de numărul copiilor și posibilitățile părinților. Mobilierul școlii se compunea din ”o masă fixată pe pari bătuți în pământ și așternută cu nisip, pe care elevii învățau să scrie și să citească literele vechi (chirilice), înarmați fiecare cu nuielușa înflorată, cu care încrustau nisipul exersând scrisul” și câteva scaune. A funcționat, cu dese întreruperi, până în anul 1871, când s-a mutat într-o altă casă, învățători fiind Nicolae Busuiocescu din Davidești, Gh. Drăgănescu, Ioan Nițescu, iar elevii învățau tot două-trei clase primare. În anul 1872, din cauza vechimii, casa s-a dărâmat și școala a fost mutată în casele lui Ioniță al lui Popa Păun, lângă biserica satului Tămășești. În acest local au predat învățătorul Nicolescu din Vlădești și preotul satului, Costache Ionescu. În primăvara anului 1873 nu s-a mai prezentat nici un învățător și școala s-a închis până în anul 1879, când s-a redeschis și a funcționat până în 1882, sub învățătorii Ion Olteanu și Gh. Bădescu, cu patru clase primare. În anul 1882, școala a fost închisă din lipsă de învățător, iar copiii mergeau, peste dealuri, prin păduri, la școala din Băjești, situată la cca. 7 km depărtare.

La 1 ianuarie 1890, prin stăruința boierului Mache și a frunțașilor satului, s-a redeschis școala în Dârmănești, într-o casă cu două camere, din care una era a Primăriei. Învățător a fost domnișoara Elena Iordanovici, absolută a Azilului *Elena Doamna*. Autorul monografiei consemnează, ca un amănunt, faptul că domnișoara Iordanovici sta în chirie la boierul T. Vlădescu, în cuantumul chiriei medităndu-i pe copiii acestuia. În aprilie 1895, primarul comunei, împreună cu învățătorul V. Nicolescu, au redactat un proces verbal prin care arătau necesitatea înființării unei școli și în satul Valea Nandrii, care să deservească pentru mai multe cătune, deoarece copiii din aceste zone, în

---

⁹ *Ibidem*, dosar nr. 668/1942, *Monografia școlii din Dârmănești*, autor înv. Ion V. Ion, 1942.

drumul spre școala din Dârmănești-centru, trebuiau să treacă prin apa râului Doamnei și prin zăvoiu de la râu, unde erau animale sălbatice.

În 1896, școala a fost "înzestrată" cu 5 hărți ale continentelor Asia, America, Africa, Oceania și Europa. În anul școlar 1895-1896, au fost înscriși 72 de elevi (68 băieți și 4 fete). În următorul an școlar, mai primesc 31 de obiecte (corpuri geometrice) trimise de Casa Școalelor, pentru completarea materialelor didactice. În urma inspecției revizorului școlar și a serviciului sanitar, localul este declarat vechi și insalubru dar, la insistențele învățătorului, urma să funcționeze mai departe cu un singur post. În cele din urmă se mai înființează un post de învățător, la cererea revizorului școlar, neocupat, însă, din lipsa de profesori. În anul școlar 1897-1898 s-a prezentat suplinitorul A. Muscalu – absolvent a cinci clase liceale –, care a luat în primire clasele a I-a și a II-a, învățătorului V. Nicolescu revenindu-i clasele III-V. În acest an, în bugetul comunei este prevăzut un fond pentru ajutorarea copiilor săraci, bani din care s-au cumpărat cărți, rechizite și haine pentru elevi săraci/"lipsiți cu desăvârșire"¹⁰. Când lucrurile păreau că se află pe calea normală a dezvoltării, apare o altă problemă: certuri între cei doi învățători, fiecare consemnând că celălalt nu își face datoria. Toată povestea s-a sfârșit prin înlocuirea celor doi.

În anul 1899, s-a interzis copiilor din Valea Nandrii să mai vină la școală din cauza epidemiei de angină difterică din acest sat, urmând să revină după ce aveau avizul medicului. În anul 1902 s-a înființat în Valea Nandrii, într-o casă veche, o școală, prin detașarea unui învățător de la Dârmănești și prin mutarea unei părți din mobilierul și materialele didactice specifice. În 1906, comuna cumpără un teren de 270 m², situat la intersecția satelor Dârmănești și Tămășești, pentru noul local de școală.

Abia în anul 1914 școala se mută în local propriu, construit de nou. Așadar, după mai bine de 50 de ani de încercări, în Dârmănești se înființează prima școală de sine stătătoare. Cei 15.000 lei necesari pentru ridicarea localului au fost suportați de Casa Școalelor și Prefectura Muscel¹¹. Noua construcție se compunea din două săli de clasă, antreu, cancelarie și closet modern de beton. Tot în anul 1914, s-a înființat și cel de al doilea post de învățător. Din ziua de 27 septembrie și până pe 3 octombrie 1914, cursurile au fost întrerupte în semn de recunoștință față de regele Carol I care încetase din viață. Locuitorii comunei au fost atât de încântați de deschiderea școlii într-un local propriu, încât autoritățile nu au fost nevoite să declare obligativitatea învățământului. Sătenii își trimiteau singuri copiii la școală, uneori aceștia mer-

---

¹⁰ *Ibidem*, f. 502.

¹¹ Pentru a înțelege valoarea la care s-a ridicat construirea școlii, redăm câteva din prețurile la alimentele de bază în anul 1915: pâine - 0,32 lei/buc., cartofi - 0,18 lei/kg, ou de găină - 0,07 lei/buc., brânză de oi - 1,76 lei/kg, carne de porc - 1,49 lei/kg, găina vie - 1,9 lei/buc., vin obișnuit - 1,12 lei/l.

gând chiar și 5 km pe jos, cu mâncarea în traistă, pentru a ajunge la local. În primul an s-au înscris 38 de băieți și o fată, iar vârstele elevilor ajungeau până la 20 de ani. Mobilierul din primul an de școală era următorul: 8 bănci, o masă, un scaun lung și două portrete – al Regelui Carol și al Reginei Elisabeta. Învățământul era structurat, la început, pe doi ani, iar mai târziu pe trei ani, având și manuale.

În perioada 1916-1918 școala a funcționat cu intermitență, învățătorul I. Bădescu fiind chemat pe front. Școala funcționa doar patru luni pe an: martie și aprilie (semestrul I), iunie și august (semestrul II). În 1917, localul școlii a fost ocupat de trupele germane, el degradându-se. Reparațiile școlii s-au făcut în anii 1919-1920, când s-au cumpărat și materiale și rechizite. În anul 1924, pe 15 aprilie, în vacanța de Paști, școala a fost incendiată, aceasta arzând din temelii: ”a rămas biata școală iarăși în starea de a cerși ospitalitatea comunei”¹².

Școala s-a mutat în casa lui D. Marinescu, al cărui fiu, Alexandru Marinescu, era învățător. Reparațiile școlii au fost estimate la 200.000 lei, iar lucrările de reconstrucție au început în noiembrie 1926, când primăria s-a împrumutat 50.000 lei la Casa Școalelor, în afară de cei 71.680 lei oferiți de aceeași instituție. La refacerea localului au contribuit Banca Populară din comună și săteni care au donat bani și materiale. Suma totală s-a ridicat la 157.000 lei. Cu începere din anul 1927, școala funcționa cu 6 clase (6 ani de studii) și două posturi de învățători, iar din anul 1935 cu 7 clase și trei posturi. Din 1940, pe lângă cele trei posturi, mai funcționa și un post de suplinitor de ”gospodărie”, ocupat de d-ra Maria Mateescu, care învăța fetele din clasele superioare arta gastronomică, cusutul, țesutul.

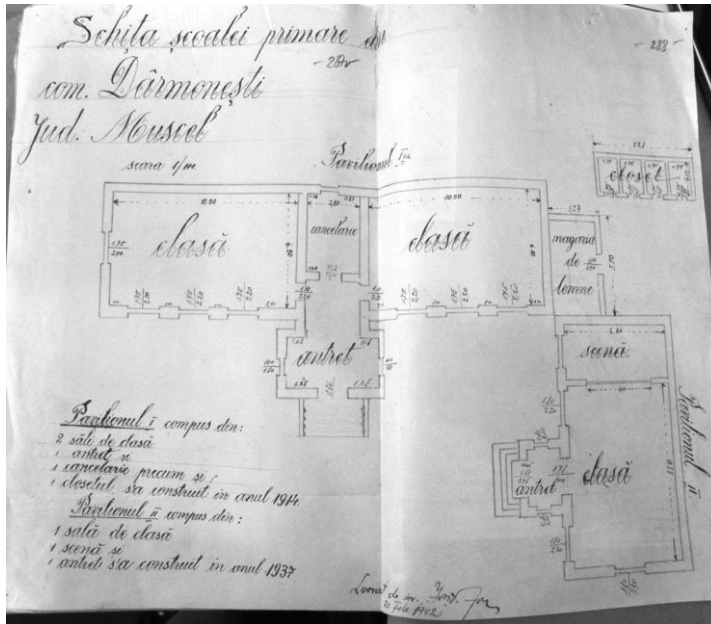
La finalul monografiei, învățătorul Ion V. Ion întocmește o statistică cu numărul de copii care se încadrau, ca vârstă, pentru școlarizare, numărul anilor de studii, elevii care s-au înscris și cei care au absolvit. Din statistică, se poate observa că numărul elevilor care terminau ciclul școlar era foarte mic. Motivele erau variate: de la lipsa celor necesare pentru școală, la greutățile din familie sau suprapunerea orelor cu muncile gospodărești și ale câmpului. În general, terminau studiile copiii ai căror părinți aveau posibilități materiale și financiare, adică familiile în care copilul nu reprezenta o forță de muncă indispensabilă.

Privită în linii mari, evoluția sistemului de învățământ a fost una lentă, presărată cu foarte multe eșecuri, obstacole, dar și cu multă dăruire din partea oficialităților locale, a dascălilor și a țăranilor. Despre un sistem de învățământ stabil se poate vorbi după 1930, când procesul de alfabetizare a mediului rural argeșean dispunea de mijloacele materiale și logistice necesare. Deși nu *știau carte*, țăranii au înțeles, convinși fiind și de oficialități, că educația aduce cu

---

¹² ANR, *fd. cit.*, dosar nr. 668/1942, *Monografia școlii din Dârmănești*, f. 509.

sine o viață mai bună. Își trimiteau copiii la școală, dar numărul celor care finalizau ciclul de învățământ era foarte mic. Majoritatea urmau două sau trei clase după care abandonau școala, din pricina lipsurilor financiare, materiale sau a greutăților familiale.

Schița școlii primare din Dârmănești¹³

¹³ Sursa imaginii: ANR, *Monografia școlii din Dârmănești*, f. 531-532.